

Ziya Paşa - Namık Kemal

Rüya

KISA MİRAS

ZIYA PAŞA - NAMIK KEMAL
RÜYA

Can Miras
Kısa Miras / 13

Rüya, Ziya Paşa - Namık Kemal
© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Rüya (Ziya Paşa) 1. basım: *Edib-i Muhterem Merhum Ziya Paşa'nın Rüyası* adıyla, Kasbar Matbaası, 1326 (1910)

Rüya (Namık Kemal) 1. basım: *Rüya ve Magosa Mektubu* adıyla, İctihad Matbaası, 1908

Can Yayınları'nda 1. basım: Mayıs 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Çevrimyazı ve günümüz Türkçesine uyarlayan: Remzi Demir

Düzeltili: Burçin Gönül

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İMAK Basım Yayın Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi

Akçaburgaz Mah. 137. Sokak. No: 12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-5459-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750754593

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ZIYA PAŞA - NAMIK KEMAL
RÜYA

Çevrimyazı ve günümüz Türkçesine uyarlayan
Remzi Demir

DENEME

ZİYA PAŞA, 1825'te İstanbul'da doğdu. Sadaret Kalemî'nde ve sarayda çalıştı. Kıbrıs'ta ve Amasya'da mutasarrıf olarak bulundu. Meşrutiyet isteyen Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyesi olduğu için 1867'de Avrupa'ya kaçtı. Londra'da Namık Kemal'le *Hürriyet* gazetesini çıkardı. Namık Kemal ve Şinasi'yle birlikte, Batılılaşma meselesinin ülkede tartışılması için çaba harcadı. I. Meşrutiyet'in ardından maarif müsteşarı olarak memuriyete döndü. Konya ve Adana valiliklerinde bulundu. Eserleriyle, edebî tartışmalarıyla ve politik tutumuyla birinci dönem Tanzimat edebiyatının en önemli isimlerinden biri olmuştur. Terki-i bend ve terci-i bend türünde edebiyatımızın en parlak eserlerini veren Ziya Paşa, vali olarak bulunduğu Adana'da 1880'de öldü.

NAMIK KEMAL, 1840'ta Tekirdağ'da doğdu. Tanzimat döneminin en önemli fikir ve edebiyat insanlarından. Çocukken özel bir eğitim alan Namık Kemal, Kars ve Sofya yıllarından sonra 1857'de İstanbul'a geldi. Bu yıllarda Şinasi'yle tanıştı ve *Tasvir-i Efkar*'da yazmaya başladı. 1867'de Ziya Paşa'yla birlikte Paris'e gitti. Londra'da *Hürriyet* gazetesini çıkardı. 1870'te İstanbul'a döndü ve *İbret* gazetesini çıkardı. Memuriyetle Gelibolu'ya gönderildiyse de kısa süre içinde azledilerek İstanbul'a çağrıldı. *Vatan yahut Silistre*'nin Gedikpaşa Tiyatrosu'nda temsil edilmesinden sonra toplumda oluşan heyecandan çekinen Osmanlı yönetimi, Namık Kemal'i Magosa'ya sürdü. Sultan Abdülaziz'in ölümünden sonra, 1876'da İstanbul'a döndü. Edebiyatın birçok türünde eser veren ve kendinden sonraki kuşaklarda önemli etkiler bırakan, "vatan şairi" Namık Kemal, 1888'de Sakız adasında öldü.

İçindekiler

Sunuş	11
Rüya - Ziya Paşa.....	15
Rüya - Namık Kemal.....	45

Sunuş

Osmanlı siyaset yazınının tarih boyunca üç türde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz: siyasetnameler, ıslahatnameler ve nizamnameler.

Kadim bir gelenekten beslenen siyasetnameler ve aşağı yukarı aynı işlevi gören nasihatnameler, sultanların veya onların vekili olan sadrazamların muhtelif idari ve ahlaki konularda karşılaştıkları sorunları çözmelerine yardımcı olmak amacıyla kaleme alınmış metinlerdir.

Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün siyasetnamesi bu türün en meşhur örneğidir ve Osmanlı yöneticileri tarafından da sıkça başvurulmuş bir kaynaktır. XVI. yüzyıl içinde özellikle Lütü Paşa, Gelibolulu Mustafa Âli ve Hasan Kâfi el-Akhisarî bu gelenek dahilinde eserler vermişlerdir.

Islahatnameler ise bilhassa XVI. yüzyılın sonlarından itibaren yazılmaya başlanmıştır. Koçi Bey, Kâtip Çelebi ve İbrahim Müteferrika gibi yazarlarla temsil edilen bu aşamada devletin ve yönetimin muhtelif kurumlarındaki bozulmalara ve bunların düzeltilmesi için alınması gereken önlemlere yoğunlaşmıştır.

Modernist bir çizgiye girmiş olan İbrahim Müteferrika, geleneksel yapılara dönüşün sorunları çözmeye yetmeyeceğine dikkat çekerek "Nizam-ı Cedit"i (Yeni Düzen) önermiş, askeriye başta olmak üzere Batı'daki kurumların örnek alınması gerektiğini savlamıştır.

Tanzimat döneminin başlamasında esasen bu türden ıslahat yazınının büyük bir etkisi olmuştur. III. Selim ve II. Mah-

mut gibi yenilikçi sultanlar bu türden risale ve raporlarda kayıtlı düşüncelerden yararlanmak suretiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal bünyesini değiştirmişlerdir.

Mustafa Reşid Paşa ve çoğu onun yetiştirmesi olan Âli Paşa, Fuad Paşa gibi diğer paşalar ve memurlar bu dönemde idari, hukuki, iktisadi, askerî ve kültürel alanlarda büyük atılımlar gerçekleştirmişler ancak siyasetnamelerde de ıslahatnamelerde de nizam (rejim) meselesine hiç girmemiş ve monarşiye (saltanata) sonuna kadar sadık kalmışlardır.

Rejim değişikliğini ilk defa dile getirenler Yeni Osmanlılar olmuştur. Bunlardan Ziya Paşa'nın ve ardından Namık Kemal'in "rüya"ları, ütopyik olsa da mutlak iktidarı tahdit edecek ve XIX. yüzyıl Avrupa yönetimlerine benzer bir siyasi ve idari yapılanmayı gerçekleştirecek önerilerde bulunmuştur.

Ziya Paşa'nın *Rüya'sı* ilk olarak 1869'da Londra'da yayımlanan *Hürriyet* gazetesinin 68 ve 69. sayılarında çıkmıştır. Namık Kemal'in *Rüya'sı* ise kaynakların belirttiğine göre¹ 1875'te Magosa'da yazılmış ama muhtemelen içeriğinin devrimci niteliği yüzünden çok sonraki bir tarihte basılmıştır. Bu çalışmada kullandığımız üç nüshanın da, "Bin iki yüz seksen dokuz senesi Safer'inin on dördüncü gecesi görülmüş bir rüyadır" cümlesiyle başlaması, yani rüyanın 23 Nisan 1872'de görülmüş olduğunu belirtmesi açıklanmaya muhtaçtır.²

Biz bu risaleleri günümüz Türkçesine aktarırken Ziya Paşa'nın *Rüya'sı* için şu nüshayı kullandık:

Edib-i Muhterem Merhum Ziya Paşa'nın Rüyası, Kasbar Matbaası, İstanbul 1326 (1910).

Namık Kemal'in *Rüya'sı* içinse şu üç nüshadan yararlandık: *Rüya ve Magosa Mektubu*, İctihad Matbaası, Mısır 1908.

Edib-i Azam Merhum Namık Kemal Bey'in Rüyası, Şirket-i Mürettebiyye Matbaası, İstanbul 1326 (1910).

Rüya, tarihsiz.

1. Mesela bkz. Hasan Yürek, "Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Rüyaları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı: XIII/2, Kış 2013, s. 252.

2. Rıza Nur (1879-1942), 1938'de Namık Kemal'den istifade ederek üçüncü bir *Rüya* yayımlamıştır; bkz. Rıza Nur, "Rüya", *Türkbilik Revüsü*, Sayı: 8, İskenderiye 1938, s. 3-24.

Bu nüshalar arasında bazı farklar vardı; bu yüzden biz çalışmamızda en güvenilir görünen 1908 nüshasını esas aldık ama yer yer diğer nüshalardan da yararlandık.

Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin önde gelen üyelerinden Ziya Paşa ile Namık Kemal'in bu eserleri,

1. Monarşi yerine meşrutiyet rejiminin ikamesini

2. Bununla bağlantılı olarak Doğu medeniyetinden Batı medeniyetine geçişi hedefleyen siyasi bir programa sahiptir.

Malum olduğu üzere bu program, I. Meşrutiyet'in (1876) ve ardından gelen II. Meşrutiyet'in (1908) gerçekleşmesinde Osmanlı aydınlarına ve ideologlarına büyük ölçüde ilham kaynağı olmuştur.

Bununla birlikte bu eserler arasında bariz bir fark da mevcuttur çünkü Ziya Paşa, yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak için Sadrazam Âli Paşa'nın yönetimden uzaklaştırılmasını talep ederken, Namık Kemal bireysel hürriyetlerin güvence altına alınmasının önemine vurgu yapmıştır. Nitekim onun *Rüya*'sının muhtelif yerlerinde 1876'da *Vakit* gazetesinde yayımlanan meşhur "Hürriyet Kasidesi"nden beyitlerin yer alması bu meseleye verdiği önemi gösterir.¹

Böyle iki büyük edibin ve şairin metinlerini günümüz Türkçesine aktarmak kolay değildir; bu işlem yapılırken mümkün olduğu kadar anlatımlara sadık kalınmaya çalışılmıştır; ancak daha geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekebilmek ve yararlanmasını sağlayabilmek amacıyla ruhuna dokunmadan bazı kelime ve cümlelerde tasarruflarda bulunulmuştur.

Remzi Demir

1. Bu nedenle Namık Kemal'de hürriyet düşüncesinin gelişimi incelenirken bu iki eseri yani *Rüya* ile "Hürriyet Kasidesi"ni bir arada değerlendirmek gerekir.

RÜYA

Ziya Paşa

Dünkü cuma günü, sabahleyin aldığım gazeteleri ve mektupları okudum. Bunlarda Doğu ahvaline dair birçok üzücü havadis gördüm. Canım pek sıkıldı. Efkâr da yürüdü, belki eğlenirim diyerek kahvaltıdan sonra kalktım. Kendi kendime düşünerek Harmsworth Bahçesi'ne girdim. Ve suyun kenarında duran kanepelerden birine oturdum. Elimi şakağıma dayayıp kâh suya ve kâh her dem yeşil çimenliğe ibret ve hayret nazarıyla bakarak zihnimde vatanın yakalandığı keder dolu ahvali tasavvur eden fikir ve endişeye daldım. Her şeyden önce kendi sergüzeştim olan olaylar gözümün önüne geldi.

Bir zamanlar Babiâli'de bulunurken görmüş olduğum acayıplikler ve yedi-sekiz sene Mabeyn-i Hümayun'da hizmet ederken şahidi olduğum gariplikler, takım takım hatırımdan geçmeye başladı. Daha sonra ne tuhaf sebeple saraydan çıkışım ve ne münasebetle kâh zaptiye müsteşarı ve kâh Atina sefiri olduktan sonra "mirmiran" rütbesi ve paşalık unvanıyla Kıbrıs'a gidişim ve orada altı-yedi ay, türlü türlü belalara uğrayıp ardından irade-i seniyeyle Meclis-i Vâlâ'ya ve daha sonra paşalık beyliğe çevrilince beylikçiliğe memur oluşum ve altı-yedi ay geçince ne ehemmiyetler, ne şaşaalar, ne talimatnameler, ne ümitlerle Bosna taraflarını teftişe gönderilip bir buçuk ay

geçer geçmez ne tuhaf sebeple istifaya ve geri dönmeye mecbur ve onun üzerine tekrar Meclis-i Vâlâ'ya, biraz vaktten sonra Deâvî Nezareti'ne¹ memur oluşum ve oradan da üç ay geçtikten sonra Amasya mutasarrıflığına tayinle hasta ve mecalsiz olduğum halde o kadar sıkıntı içinde görev yerime gitmek için nasıl mecbur kılınışım ve orada sekiz ay döşeğimde yattığım ve iki sene kadar vekâletime bırakılmış işleri yapmak için elimden geldiği kadar çalışıp çabaladığım halde, ne tuhaf isnatlarla azil ve Samsun'a mutasarrıf oluşum ve söz konusu isnatların tahkiki için Amasya'ya hususi memur gönderilerek tahkikat hülasasından garazkârların umdukları semere hasıl olmaması üzerine yine hususi bir irade-i seniyeyle Meclis-i Vâlâ'ya memur oluşum ve ardından Kıbrıs mutasarrıflığı yüksek makamına atanarak kalkıp oraya gideceken Avrupa'ya gelişim ve o zamandan beri iki buçuk sene zarfında burada cereyan eden olaylar ile şimdi Londra'da Harmsworth bölgesinde tek ve yalnız bulunuşum, hatıra manzaramdan birer birer geçtiler. Bir zaman gezip dolaştığım memleketlerde ve memuriyetlerde gördüğüm hal-ler ve o zamandan beri Devlet-i Aliye'nin uğradığı de-ğişimler güruh güruh akla geliverdiği sırada nihayet İstan-bul'un şimdiki hali gözümün önünde belirdi. Kendi ken-dime dedim ki; Yarab, bu ne haldir! Bu Devlet-i Aliye'nin ne günahı var ki bu afetlere, bu belalara uğrar; bu millet ne suçun sahibidir ki bu mihnetlere, bu felaketlere yaka-lanmıştır? Bu padişah ne sebebe dayanarak düşüncelerini ve davranışlarını değiştirdi? Sultan Abdülaziz Han, tahta geçtiği vakit devlet ve millete gayretli ve hamiyetli bir padişahı. Bütün cihan kendine, Allah yanındaki dini se-ven ve yenileyen ve öğreten ve sağlamlaştıran nazarıyla bakıp taparlardı. Şimdi neden bu fikirler değişti? Yarab!

1. Davalar Nezareti. (Y.N.)

Bunların sır ve hikmeti nedir? Ah, zat-ı şahaneyi görsem ve kendine saklı tutulan birçok ahvali hakikatiyle söylesem ve bununla hem velinimetime ve hem de devlet ve milletime elimden gelen hizmeti yapmış olsam... İşte ben bu hayallerle uğraşırken gözümün önünde duran su yolu gitgide genişleyerek başka bir şekle dönüşmeye ve bürünmeye ve suyun iki tarafında muntazaman dikilmiş olan yüksek ağaçlar dahi heybetini değiştirmek suretiyle yalı ve bahçe şekline girmeye başladılar. Ben bu garip dönüşümü seyrederek acaba burası neresi olacak derken Boğaziçi meydana çıktı. Önce Beşiktaş Saray-ı Hümayunu'nu gördüm. Ve bilmem nasılsa içine girdim. Çünkü sarayın her tarafı zihnimde mahfuz olduğu için kimseye rast gelmeyerek büyük bir merdivenden yukarı çıktım. Yavaş yavaş sofada gezinip acaba zat-ı şahane buralarda mı diye hayran hayran etrafa bakarken, meğer zat-ı şahane bahçe üstündeki odadaymış. Çıktı ve beni gördüğünde işaret edip yanına çağırdı. Koşup gittim. Ve nice senelerden beri hasretini çektiğim ayaklarına ağlayarak kapandım. Yaradılışından getirdiği lütuf ve inayet kaynağı gereğince tebessümle iltifat buyurdu. Ve mübarek eliyle başımı yerden kaldırıp söze başladı. Ben dahi etrafıma bakıp işitecek kimse olmadığını gördüğümde, vatanıma ve özellikle nimet ve icabetle büyütüldüğüm velinimetime hizmet için bundan uygun vakit ve fırsat olamaz dedim. Gözleri yaşla dolu olarak şöyle söyledi:

“Ziya! Senden esirgemediğim bunca lütuf ve inayeti unutup Avrupa'ya firar etmek sana düşer miydi?”

“Velinimetim efendim, benden esirgemediğiniz lütuf ve inayetlerin hiçbir vakitte şükür hakkını veremedim. Ve efendimin hürmetini bırakıp Avrupa'ya gidecek kadar kaba olmadığım efendimin malumudur. Lakin bu harekette bendeniz mecbur ve bu nedenle mazurum. Gerçi izniniz olmaksızın Avrupa'ya gittim ancak orada da

“ Mademki Devlet-i Âliye dahi Avrupa familyasından sayılmaktadır, bütün âleme muhalif olarak bizim bu halde bekamız imkân dahilinde olamaz. Millet meclisi, dokunsa dokunsa vekillerin bağımsızlıklarına dokunur. Zira o zaman her şeyi istedikleri gibi yapıp sonra, ‘Ne yapalım, padişah böyle yaptı,’ diyemezler, o zaman keyifleri istediği kadar Avrupa’dan borçlanmayla yağma edemezler, o zaman canları istedikleri kadar ahaliye vergi ve rüsumat yükletemezler, o zaman istediklerini tekrar muhakemesiz görevinden alıp ve sürgüne gönderip huzurunuzda birtakım yalanlar söyleyerek takdir ve ikbale mazhar olamazlar. Çünkü bunlardan her biri millet meclisinde mesul tutulurlar. ”

Edebiyatımızın iki dev ismi Ziya Paşa ve Namık Kemal’in farklı dönemlerde yazdıkları bu iki “rüya” metni, dönemin zor şartlarında ülke için bir çıkış yolu arayan Osmanlı aydınının ütopyalarına dair iki önemli kaynak.

Kuşakları etkilemiş romanlar, ufuk açıcı öyküler, ezberlere kazınmış şiirler... Gazetelerde kalmış söyleşiler, gezi yazıları, denemeler, makaleler... Edebiyatımızın farklı dönemlerinden, iz bırakan metinler Kısa Miras’la bir araya geliyor.

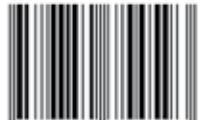
#edebiyatımızınmirası #ütopya #osmanlı #meşrutiyet #batıcılık #saltanat

 can

 canyayinlari.com | f | | canyayinlari

deneme

ISBN 978-975-07-5459-3

9 789750 754593